

Ханькевич Андрій Миколайович,
викладач спеціальної кафедри № 4
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, професор

РОЗВІДУВАЛЬНА АНАЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогодні аналітика пронизує майже кожен аспект людського життя, надаючи цінну інформацію, оптимізуючи процеси та дозволяючи приймати більш обґрунтовані рішення. Її подальший розвиток і застосування мають потенціал стимулювання інновацій та вдосконалення в широкому спектрі галузей.

Разом із тим, окремою сферою використання аналітики стоїть безпековий сектор держави. Сьогодні як ніколи важливо, щоб організації, що діють у безпековому секторі держави, приймали зважені та дієві рішення, засновані на аналітиці, яка базується на фактах.

Російсько-українська війна, політичні та фінансово-економічні кризи показали ціну невинуватених очікувань, і сьогодні безпекові питання актуальні у всіх галузях держави. У той час, коли державні відомства, установи та організації прагнуть безпеки в дуже нестабільні часи, дані та аналітика забезпечать їм міцний фундамент і впевненість, необхідні для досягнення успіху з мінімізованим ризиком.

Аналітика у безпековому секторі держави відіграє важливу роль й використовується у різних сферах. Зокрема, у сфері національної безпеки вона сприяє виявленню та аналізу загроз з боку терористичних організацій і державних терористичних утворень, завчасно виявляє «слабкі місця» у сфері інформаційних технологій та мережевої безпеки, що може призвести до негативних наслідків, таких як втрата даних, порушення конфіденційності, пошкодження комп'ютерних систем або мереж, фінансові втрати, а також може бути спрямована до вчинення кіберзлочинів або кібершпигунства.

Розвідувальна аналітика грає критичну роль і є невід'ємною частиною роботи Служби безпеки України (далі – СБУ) як суб'єкта розвідувального товариства і розвідувального органу [1]. Вона сприяє її підрозділам й органам бути більш

ефективними у своїй діяльності, забезпечувати національну безпеку та запобігати зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Розвідувальна аналітична діяльність є однією з основних складових інформаційно-аналітичної роботи СБУ (п.1 ч.1 ст. 24 ЗУ «Про Службу безпеки України»), а також процесом пізнання, здійснюваного під час добування, аналітичної обробки та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України (ч. 2 ст.2 ЗУ «Про контррозвідувальну діяльність») [2; 3].

Зміст розвідувальної аналітичної роботи слід розглядати в набагато ширшому аспекті – не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів в області інформаційно-аналітичного забезпечення, а й як органічну функцію, до реалізації якої причетні всі діючі оперативні співробітники й слідчі СБУ.

Розвідувальна аналітика сприяє виявленню інтересів та загроз у сфері розвідувальної активності іноземних держав, допомагає у розробці стратегій та планів захисту країни.

Результати аналітичних досліджень й аналітичні звіти є надважливими під час оцінки геополітичних ризиків, вирішення міжнародних конфліктів, налагодження дипломатичних відносин й прийняття виважених рішень у сфері зовнішньої політики та національної оборони.

Роль розвідувальної аналітики в діяльності СБУ невпинно зростає, насамперед внаслідок стрімкого розвитку сфери телекомунікацій, мережі Інтернет та мобільних портативних пристроїв, без яких складно уявити сучасну людину, й правопорушника зокрема, що зумовлює виникнення в інформаційному і часовому просторі додаткової інформації, яка потенційно може мати значення для контррозвідувальної діяльності.

Розвідувальна аналітика забезпечує інтелектуальну підтримку процесу підготовки та виконання завдань, покладених на СБУ. В сучасних умовах ефективне використання результатів розвідувальної аналітики стає одним із ключових складових, який визначає успішність чи провал контррозвідувальної діяльності.

Загалом розвідувальна аналітика в СБУ становить собою процес, що передбачає збір, оцінку, зіставлення, аналіз й репрезентацію інформації про відповідні об'єкти й створює можливість обрання співробітниками СБУ проактивного

підходу до реагування на проблеми та ризики у сфері контррозвідувальної діяльності.

У доповнення до того, що розвідувальна аналітика може бути використана для забезпечення відповідної підтримки контррозвідувальних, розвідувальних або оперативно-розшукових заходів, процесу досудового розслідування тощо, її цінність полягає також у забезпеченні раціонального управління та розподілу ресурсів СБУ.

Інструменти розвідувальної аналітики – це різноманітний і багатогранний арсенал наукових методів опрацювання інформації, який залежить від сфери застосування, предмета дослідження і поставлених завдань. В його основі завжди лежать методи наукового аналізу та синтезу, системного й багатофакторного аналізу тощо. Широко використовуються методи узагальнення, класифікації, сценарного прогнозування, моделювання, включно зі створенням складних моделей, багатовимірного позиціонування, фреймування, аналогій та онтологічного спрощення. Цей різноманітний набір інструментів у сфері функціонування розвідувальної аналітики допомагає повніше і глибше досліджувати різні аспекти предмета його аналізу.

Відповідно до змісту ключового терміну «аналітика», як його викладено у численних теоретичних джерелах, можна представити концепцію використання аналітичного інструментарію у розвідувальній аналітиці через такі підходи як:

1. Підхід, спрямований на засвоєння та використання знань, який може бути охарактеризований як складна система інформації, що складається з розгалужених компонентів. Цей підхід створює складну структуру знань, яка об'єднує пізнавальні та практичні аспекти і залучає аналітичні методи для набуття знань. Він служить інструментом для перетворення інтуїтивних уявлень у систематичний та логічний план. Цей підхід також може бути розглянутий як прикладна галузь, що формує компетентності аналітиків-професіоналів [4; 5].

2. Структурно-методологічний підхід описує сукупність принципів, які керують методами організації та технологічними аспектами розумової активності, будь-то індивідуальна або колективна. Цей підхід також афішує збірність методів, що надають можливість знаходити прихований сенс у текстах та складних соціально-політичних та економічних процесах [5].

3. Діяльнісний підхід можна розглядати як спеціалізовану сферу, яка відповідає певним цінностям і вищим стандартам управлінських організацій, або окремих осіб, які мають за мету

отримання інформації про практичні виклики, що стоять перед управлінням, та шляхи їх вирішення за допомогою застосування аналітичних методів. Це також можна охарактеризувати як галузь діяльності, яка стрімко розвивається та базується на опрацюванні інформації за допомогою аналітичних методів для задоволення термінових потреб держави, суспільства, окремих організацій та підприємств. Цей підхід слугує основою інтелектуальної, логічної та розумової діяльності, спрямованої на вирішення практичних завдань. На його основі функціонує принцип «випередження явищ», що дозволяє прогнозувати майбутній стан об'єкта аналізу [4; 6].

4. Управлінський підхід можна сприймати як впливовий шар інтелектуальної культури, який використовується керівництвом будь-якого суспільства для злагодженого управління соціальними процесами. Цей підхід також може бути описаний як адаптивна стратегія збирання інформації з метою прийняття управлінських рішень в умовах обстановки, що постійно змінюється [5].

Засоби та методи, які у комплексі складають інструментарій розвідувальної аналітики, в разі їх комплексного використання дозволяють:

- встановлювати індивідуальну або групову приналежність осіб до діяльності, що становить загрозу державній безпеці України;

- виявляти приховані взаємозв'язки між фігурантами зазначеної діяльності;

- досліджувати фактори та їх співвідношення, які певним чином впливають на стан державної безпеки України;

- визначати ризики та здійснювати прогнози стосовно розвитку подій, що можуть впливати на стан державної безпеки України;

- надавати загальні та цільові рекомендації для здійснення подальших контррозвідувальних заходів.

Таким чином, в інструментарії розвідувальної аналітики розкривається його глибша сутність, яка виходить далеко за межі роботи простого експерта у вузькій галузі знань. Інтелектуальні ресурси і досвід практичної діяльності охоплюють широкий спектр сфер, і не обмежуються вузькоспеціалізованими областями. Розвідувальна аналітика, наділена різноманітним набором інтелектуальних інструментів, які дають змогу адекватно досліджувати природу явищ і процесів, здатна виявляти приховані фактори, тенденції та закономірності у потоках первинної інформації, а також слугує дієвим способом розроблення обґрунтованих гіпотез для своєчасного прийняття управлінських

рішень у процесі прогнозування потенційних протиправних проявів (або їх недопущення та нейтралізації), спрямованих на нанесення шкоди державній безпеці України.

За умови ефективного використання наявного інтелектуального потенціалу та впровадження Службою безпеки України у сферу контррозвідувальної діяльності сучасних аналітичних методик опрацювання інформації, апробованих на практиці спецслужбами провідних країн світу, є серйозною зброєю в арсеналі зазначеної Служби.

Список використаних джерел

1. Про розвідку : Закон України від 17.09.2020 № 912-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.

2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

3. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

4. Сурмін Ю.П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/06sypdsv.htm>.

5. Дяченко Н.П. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/trpu/2013-4/doc/3/02.pdf>.

6. Філіпова Л.Я., Захарова І.В. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів. Вісник ХДАК. Випуск 28, 2009. С. 44–52.

Худенко Дмитро Миколайович,
ветеран Національної поліції України

ПОНЯТТЯ І ТИПОЛОГІЯ АНАЛІТИЧНИХ ПОМИЛОК У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Відомо, що слово «помилка» вживають у декількох значеннях: 1. Неправильність у підрахунках, написанні слова і т. ін. // Неправильність, неточність у якому-небудь механізмі, пристрої, в якійсь схемі, карті і т. ін. 2. Неправильність у вчинках, діях і т. ін. // Неправильна думка, хибне уявлення про когось, щось [1, с. 118].

Одним із предметів вивчення логіки та когнітивістики, як науки, є логічні та когнітивні помилки. Свого часу Аристотель комплексно вивчив логічні помилки та класифікував їх на